REPIBLIK AYITI

MINISTÈ EDIKASYON NASYONAL AK FÒMASYON PWOFESYONÈL

DIREKSYON JENERAL
DIREKSYON ANSÈYMAN SEGONDÈ
INITE POU JENERALIZASYON SEGONDÈ A

KOURIKOULÒM LEKÒL SEGONDÈ A

PWOGRAM PEDAGOJIK OPERASYONÈL

1e ANE

KREYÒL

SA KI GEN NAN PWOGRAM NAN

DOUVANPAWÒL 2

I. FINALITE EDIKASYON AYISYEN AN 3

II. OBJEKTIF JENERAL EDIKASYON AN AYITI 3

III. MISYON ANSÈYMAN SEGONDÈ AN AYITI 3

IV. OBJEKTIF AK PRENSIP JENERAL ENSÈYMAN SEGONDÈ AN AYITI 4

V. FINALITE ANSÈYMAN KREYÒL 5

VI. OBJEKTIF JENERAL ANSÈYMAN LANG KREYÒL 5

VII. KONPETANS TÈMINAL

VIII. EVALYASYON 6

Douvanpawòl

Prensip nouvèl Politik edikatif nasyonal la, PWOGRAM PEDAGOJIK OPERASYONÈL sa a vize konsolide baz filozofik, sosyolojik, pedagojik ak sikolojik Edikasyon elèv yo pandan etid yo nan lekòl segondè, dapre karakteristik sa yo :

I. **RANFÒSE sa elèv yo te aprann nan 3èm Sik Fondamantal la ;**

II. **NOUVO PWOFIL ELÈV la nan finisman etid li, prezante sou fòm finalite, bi ak objektif jeneral Edikasyon an;**

III. **ESTRIKTI Lekòl Segondè ayisyen an;**

IV. **NOUVO ESTRATEJI ansèyman ak aprantisaj, pou travay elèv yo ak anseyan yo kapab pi bon;**

V. **PREPARASYON AK OUVÈTI sou nivo ki pi wo nan Lekòl Ayisyen an (Ansèyman siperyè ak inivèsitè).**

Pwogram lekòl segondè a kòmanse yon nouvo etap nan evolisyon renovasyon sistèm edikatif ayisyen an. Nan fason li oryante, nan sa li gen ladan l ak nouvo wòl li jwe nan pratik lekòl la, pwogram sa a se yon enstriman efikas pou pwomosyon demokrasi, aksyon sivik ak inite nasyonal la ; li fèt pou TOUT pitit peyi a.

I. FINALITE EDIKASYON AYISYEN AN

Selon pwojè lwa Oryantasyon Edikasyon an ki fèt nan lane 1998 e ki depoze devan Palman an pou ratifikasyon:

Edikasyon ayisyen an ki baze sou yon filozofi ki kwè nan moun ak nan sa ki itil, se yon edikasyon nasyonal ki prezante idantite lòm ayisyen an.Li pèmèt moun yo vin moun tout bon nan dimansyon fizik, espòtif, afektif, entèlektyèl, atistik ak moral. Li fòme sitwayen responsab, ajan devlopman politik, ekonomik, sosyal ak kiltirèl pou peyi a. Li dwe fè pwomosyon idantite ak kilti nasyonal la. Li dwe tou ouvri tèt li sou valè inivèsèl, rejyonal oubyen karayibeyen, ak sou lòt kilti san li pa fè vale kiltirèl peyi a ditò.

Edikasyon Ayisyen an gen pou misyon devlope konsyans nasyonal, sans responsablite ak lespri kominotè lè li entegre nan kontni yo sa nou jwenn nan reyalite ayisyen an. Li se yon enstriman devlopman nasyonal nan kontribisyon li bay pou amelyorasyon anviwonman fizik ak sosyal ak pou pwogrè nan lavi sosyal ak ekonomik peyi a.

Lekòl Ayisyen vize anvan tout bagay fè fòmasyon yon moun ki alafwa se yon sitwayen, yon pwodiktè ki kapab amelyore toutan kondisyon fizik natirèl yo, ki kapab kreye riches natirèl, epi kontribye nan fè pwomosyon valè kiltirèl, moral ak espirityèl. Lekòl Ayisyen an dwe anseye gwo valè nou jwenn nan tan modèn nan tankou respè dwa moun. Gras ak nouvèl fonksyon sa yo, Edikasyon Ayisyen an dwe bay tout timoun nan peyi a san distenksyon yon fòmasyon debaz solid, opòtinite fòmasyon espesyalize nan diferan nivo, epi bon jan posiblite pou yo reyisi nan devlope don yo genyen.

II. OBJEKTIF JENERAL EDIKASYON AN AYITI

Lekòl Ayisyen bay tèt li misyon pou li fè pwomosyon pou edikasyon tout pitit peyi a. Pou rezon sa a li gen objektif ki anba yo:

1. **Entegre lekòl ayisyen an nan tout nivo aktivite sosyoekonomik nan peyia;**
2. Amelyore de fason kalitatif ansèyman ak renovasyon kontni yo ;
3. Fè pwomosyon idantite nasyonal ak valè kiltirèl.

III. MISYON ANSÈYMAN SEGONDÈ AN AYITI

Lè nou konsidere finalite ak objektif jeneral ki sot dekri nan paragraf anvan yo, ansèyman segondè ayisyen an bay tèt li twa misyon: yon misyon enstriksyon, yon misyon fòmasyon sou lavi sosyal ak yon misyon kalifikasyon.

3.1 Misyon enstriksyon

Misyon sa a vize transmit konesans kiltirèl oubyen savwa ki pèmèt sitwayen yo konnen anviwònman nasyonal ak entènasyonal la menmjan. Li kontribye tou pou li elaji ak konplete konesans ki te transmit nan sik fondamental la nan domèn istorik, jewografik, literè ak syantifik. Nouvo Segondè a ap kontribye fè elèv yo jwenn enstriman, konsèp ak metòd referans ki soti nan avanse lasyans epòk nou an.

Misyon enstriksyon sa a ap kontribye nan pwodui gason ak fi ki kapab sitiye tèt yo nan mond kontanporen an, ki gen detèminasyon e ki kapab evolye suivan mwayen ak sikonstans yo. Li ap devlope lakay yo lespri kritik kont tout fòm manipilasyon. Nan mond Jodia yon lespri fòme bezwen yon kilti jeneral solid ak posiblite pou ale lwen nan kèk matyè. Se pou pwogram yo favorize anmenmtan de tandans sa yo lakay elèv yo.

3.2 Misyon fòmasyon pou lavi sosyal

Misyon fòmasyon pou lavi sosyal la entegre de dimansyon ki makònen youn ak lòt :

- Yon dimansyon fòmasyon sou lavi sivik nou kapab rele,parapò ak etap aktyèl evolisyon sosyete a:**konstriksyon demokrasi ak Etadedwa an Ayiti;** Paske li vize fòmasyon gason ak fi ki kapab fonksyone tankou sitwayen ki sansib pou dwa yo ak devwa yo e ki kapab aplike règ jwèt demokratik la;
- Yon dimansyon fòmasyon a laksyon familyal k ap prepare elèv yo pou yo viv an koup e pou yo pran responsablite paranyo.

3.3. Misyon kalifikasyon

Ansèyman segondè a okipe yon plas enpòtan nan system eskolè a. Li chita ant ansèyman fondamantal (1e ak 2èm sik)ak ansèyman siperyè. Premye a obeyi yon lojik inifikasyon; dezyèmnan,yon lojik espesyalizasyon. Ansèyman segondè a patisipe nan fòmasyon elèv yo yon manyè pou yo ka jwenn tipa tipa yon edikasyon divèsifye. Pousa, ansèyman segondè a marye de eleman konstititif:**yon kote, yon kilti komen tout elèv ki ap prepare yon bakaloreya dwe genyen, yon lòt kote,plizyè kisis fòmasyon ki anrelasyon ak gwo fanmi metye yo oubyen sektè aktivite.**

IV. OBJEKTIF AK PRENSIP JENERAL ANSÈYMAN SEGONDÈ AN AYITI

4.1 Objektif

Lè nou konsidere twa misyon ki te dekri anwo nan dokiman sa a, ansèyman segondè a dwe genyen objektif jeneral sa yo:

- ·Bay elèv yo yon bon janfòmasyon jeneral, syantifik, teknik, ak pwofesyonèl pandan nap transmit yo savwa ki pèmèt yo konprann mond kontanporen an;

- ·Devlope kay elèv yo atitid, aptitid ak konpòtman ki pèmèt yo vin tounen ajan chanjman, ajan devlopman ekonomik, sosyal ak kiltirèl pou peyi a, pwomotè demokrasi ak dwa moun;

- ·Reyalize oryantasyon elèv yo ki dwe debouche nan finisman dezyèm ane segondè a sou plizyè filyè. Oryantasyon sa yo ap chita sou sa elèv yo ak paran yo swete ak sou kapasite elèv yo.Estrateji sa a vize diminye kantite elèv ki konn double klas, ak ogmante kantite elèv ki abitye reyisi. Rezilta egzamen ofisyèl yo pèmèt moun ki anndan sistèm nan evalye efikasite sistèm nan.

- ·Prepare elèv yo, lè yo fini klas segondè yo, pou yo antre san pwoblèm sou mache travay la e pou yo antre nan ansèyman siperyè ak inivèsitè.

4.2. Prensip

Elaborasyon PWOGRAM segondè a bati selon prensip ki pral suiv yo, pou li ka reponn san mank ak objektif epi prensip ki te defini yo :

a)Pwomosyon disiplin eskolè debaz yo ki kapab kontribye nan fòmasyon sanmank elèv yo.

b)Disiplin ki anseye yo dwe makònen fòmasyon ak travay.

c)Kontni pwogram yo dwe travèse plizyè disiplin, nan òganize kourikouloum yo ozalantou kèk tèm santral, ak nan apwòch ki makònen anviwonman ekonomik, sosyal,teknik ak kiltirèl elèv yo,ak kèk estrikti lavi aktif la.

d)Devlopman aprantisaj yo sou baz oryantasyon eskolè ak pwofesyonèl ap chita sou twa konpetans:

- Konpetans pou chak elèv devlope nan finisman lekòl segondè a;
- Sa paran yo swete;
- Vrè bezwen mond pwofesyonèl la ak pèspektiv devlopman peyi a.

e) Chwa kontni ak metòd yo dwe estimile lakay elèv yo espri analiz,sentèz,evalyasyon ak jijman, aptitid pou yo fè rechèch ak pou yo kreye; se kalite sa yo ki ap pèmèt yo entegre nan pwosesis pwodiksyon ak devlopman nasyonal la.

f) Kontni pedagojik yo dwe evite pawòl divizyon « travay manyèl/travay entèlektyèl », lè yo ap pèmèt plis ouvèti nan ansèyman chak disiplin gras ak aplikasyon konesans yo e gras ak devlopman aptitid yo.

g) Kourikouloum nan dwe ofri menm chans aksè:

-yon kote, nan etid ak/oubyen fòmasyon siperyè;

-yon lòt kote, sou mache travay la gras a yon fòmasyon teknolojik ak pwofesyonèl ki chita sou gwo aks metye ki genyen (Endistri, Jesyon, Agrikilti, Komès,elatriye…)

V. FINALITE ANSÈYMAN KREYÒL

Edikasyon ayisyen an,ki baze tèt li sou yon filozofi ki kwè nan moun ak nan sa ki itil, se yon edikasyon nasyonal ki prezante idantite lòm ayisyen an.Se pou rezon sa a ansèyman kreyòl nan Nouvo Segondè vize:

1. Devlope kay elèv gou pou fè rechèch ki ap pèmèt yo dekouvri mekanis fonksyonman lang kreyòl la;
2. Pèmèt elèv yo itilize lè yo ap pale tankou lè yo ap ekri yon kreyòl ki anrasinen nan kilti pèp ayisyen an san yo pa melanje kreyòl la ak lòt lang;
3. Pèmèt itilizasyon lang kreyòl la an sitiyasyon fòmel pou pwomosyon l ak entegrasyon l.
4. Fè pwomosyon kilti kreyòl ak vale ki makònen ak kilti sa a nan domèn tankou literati,teyat,mizikets.
5. Pèmèt elèv yo gen lespri yo ouvè sou lòt pèp ak kilti kreyòl;

KIJAN ELÈV LA AP YE APRE 4 AN

Lè li fini suiv pwogram kreyòl la nan finisman katriyèm ane segondè a,elèv la ap tounen:

- Yon Ayisyen oubyen Ayisyèn ki ap kapab rekonèt, transfòme ak pwodui dokiman ekri ak oral divès kalte tip tèks nan lang manman l.

- Yon moun ki ap konnen pwoblèm entèferans ki genyen nan lavi toulejou ant kreyòl la ak lòt lang ki itilize nan sosyete ayisyen an.
- Yon moun ki ap konprann kèk gwo pwoblèm sosyal, ekonomik ak kiltirèl lang kreyòl la rankontre nan peyi a,karayib la ak nan lòt peyi entènasyonal.
- Yon Ayisyen oubyen Ayisyèn ki genyen yon fòmasyon debaz jeneral,teknik ak ekilibre ki ap pèmèt li abode lòt disiplin yo avèk plis asirans.

VI. OJEKTIF JENERAL ANSÈYMAN LANG KREYÒL

Jan li defini nan pwogram sa a, ansèyman lang kreyòl la nan Nouvo Segondè a ap pèmèt elèv la eksprime panse li ak sa li santi, oral oubyen ekri, kèlkeswa seri elèv la chwazi a. Anplis l ap pèmèt elèv la:

1. Genyen lide jeneral sou istwa lang lan, sou pèsepsyon moun ki pale lang lan gen sou li, sou plas kreyòl jwe nan inite pèp ayisyen ak sou plas lang sa a nan lemond antye.
2. Kominike panse l lè l ap pale tankou lè l ap ekri san pwoblèm, metrize prensip analiz diferan tip tèks, konnen nouvo mo nan chan metye ak teknoloji.
3. Prezante yon evenman konplèks ak patisipe nan yon deba.
4. Jwenn prese prese enfòmasyon nan yon tèks li sot li.
5. Jwenn epi klase lide yon tèks pou l fè sentèz tèks la.
6. Ekri pou l ka bay opinyon li sou nenpòt sijè.
7. Patisipe yon fason aktif nan yon deba.
8. Reponn kesyon sou tèks yo pwopoze l.
9. Eksplike yon tèks li koute.

Filyè ansèyman jeneral
Objektif ansèyman kreyòl la nan premye ane segondè

Ansèyman kreyòl nan premye ane segondè ap chita sou sa elèv la aprann nan twazyèm sik ansèyman fondamantal la. Ansèyman sa a ap baze sou vrè bezwen elèv la genyen nan kominikasyon. Se pou rezon sa a li vle pou elèv la:

- kapab aloral tankou alekri analize diferan pati ak fonksyon yon tèks, ak konnen valè tèks yo (moral, literè, estetik, elatriye.)
- kapab mobilize tout resous entèlektyèl li pou li ka li, ekri, pale kreyòl san li pa melanje l ak lòt lang.
- Konnen rapò ki genyen ant lang li, kilti li ak sosyete li.
- Kòmanse inisye l nan literati ayisyen an kreyòl ak pou li kòmanse analize kèk gwo tèm nan literati sa a.

- Fè etid konpare plizyè kreyòl ak metrize prensip rechèch.

VII. KONPETANS TÈMINAL

Nan fen ane segondè 1 an, elèv la dwe metrize tout konpetans sa yo:

1. Demontre kapasite pou pale e pou koute nan nenpòt sitiyasyon kominikasyon.
2. Metrize tout teknik ak estrateji pou li, konprann epi ekri divès kalite tèks (naratif, deskriptif, agimantatif, eksplikatif, ekspresif, enjonktif, enpresif), epi idantifye ak entèprete divès jan nan yon tèks.
3. Devlope kapasite pou idantifye epi fè diferans ant istwa reyèl ak istwa imajinè. Konnen karakteristik istwa reyèl ak imajinè epi itilize yo pou fè pwodiksyon.
4. Devlope aptitid ak talan pou ekri, jwe epi mime yon pyèsteyat.
5. Devlope kapasite pou analize yon atik laprès (ekri, pale oswa televize).
6. Metrize tout prensip ak estrikti nan pwosesis kominikasyon ekri
7. Devlope kapasite pou redije divès kalite tèks.
8. Metrize e aplike leksik kreyòl la nan divès sitiyasyon kominikasyon. Metrize e aplike règ òganizasyon ak fonksyònman gramè fraz tankou gramè tèks.
9. Metrize epi itilize korèkteman òtograf kreyòl la nan divès sitiyasyon kominikasyon ekri.
10. Konnen kilti ak orijin kreyòl Ayisyen an.
11. Asosye evolisyon kiltirèl lang kreyòl la ak istwa li.
12. Analize evolisyon lang kreyòl la bò kote lang fransè a.

VI. EVALYASYON

Evalyasyon an nan segondè ap fet de fason kalitativ. Apre chak seyans, mèt la ap evalye sa elev yo. Menm jan an lap evalye chak konpetans apre kek aktivite entegrasyon kote elev la ap mobilize sa li konnen sa li konn fè epi konpotman pou li rezoud kèk sityasyon pwoblèm. Konpetans sa yo kapab evalye apre chak trimès selon modèl sa a :

Estrikti echèl nivo konpetans yo

Nivo	Konpetans	Jijman global fin ane
5	TRÈ DÉVLOPE	Konpetans elev la depase egzijans yo
4	DÉVLOPE	Konpetans elev la satisfe egzijans yo
3	AKSEPTAB	Konpetans elev la satisfe minimalman egzijans yo
2	PA DEVLOPE	Konpetans elev la anba egzijans yo
1	PA DITOU DÉVLOPE	Konpetans elev la anba net egzijans yo

Tèm 1: Kominikasyon oral		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
1.1. Dekouvri divès kalite enfòmasyon nan yon mesaj ou koute. • Jwenn prensipal enfòmasyon nan yon mesaj ou koute. • Jwenn nan ki lòd sekans yo prezante nan yon istwa ou koute. • Idantifye rejis lang, ki genyen nan yon mesaj oral. Chwazi rejis* lang ki koresponn ak sitiyasyon kominikasyon an.	• Divès kalte entansyon kominikasyon : • enfòme • konvenk • kòmande • divèti • Rezime yon mesaj • Chema naratif *istwa : - eta inisyal - evenman gatesa - divès peripesi - eta final • Divès kalte rejis: - kouran, soutni, familye (leksik*, sentaks*, mak politès ki nan chak rejis anpatikilye)	• Prezante bay elèv yo divès kalte sitiyasyon kominikasyon tankou nouvèl nan radyo osinon televizyon, piblisite, blag. • Aprann yo dekouvri entansyon ki dèyè chak tip kominikasyon selon vokabilè ak fraz ki ladan yo. • Sèvi ak dokiman odyo ki reyèl (otantik) pou fè yo distenge divès kalte rejis lang. Abitye yo fini yon istwa yo tande (yon bon pati ladan l).

Tèm 1: Kominikasyon oral		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
1.2. Demontre ou vle yon kominikasyon efikas nan respè youn pou lòt. • Pran bonjan dispozisyon pou tout moun ka koute byen : pale dousman, repete, keksyon, redi yon menm bagay ak lòt mo… • Itilize bèl pawòl ak bèl jès ki montre respè youn pou lòt : koutwazi, pa koupe pawòl nan bouch lòt, ba chak moun tan pou l pale, pa ennève, pa antre nan vi prive lòt, pa leve vwa.	- Ton - vwa - Jès • Règ pou pran lapawòl - Repetisyon - Konn poze kesyon - Refòmilasyon lide ak pwòp mo pa w. - Koutwazi - Tan pawòl chak moun - Lè pou chak patisipan pran lapawòl - Limit kominikasyon an nan vi prive lòt - Valè entonasyon nan kominikasyon	• Egzèse an prezans lòt moun, oubyen sèvi ak tep, oubyen yon aparèy anrejistreman pou aprann ajiste kominikasyon e kenbe enterè destinatè a. • Bay konsiy, règ ak kantite tan ki ta dwe itilize nan yon kominikasyon ant plizyè moun.
1.3. Patisipe nan divès sitiyasyon kominikasyon. Gade byen règ ki tabli nan chak sitiyasyon kominikasyon e wòl chak patisipan. • Nan yon ekspoze • Nan yon deba • Nan yon istwa oral (temwayaj, eksperyans pèsonèl) • Nan entèpretasyon tankou nan lekti (pyès teyat, tèks literè) • Nan kontrandi (apre yon vizit moniman, mize, elatriye, lè w fin gade yon videyo, apre yon rechèch) • Nan tire kont	• Chema kominikasyon: emetè*, reseptè*, mesaj. • Idantifikasyon sitiyasyon kominiskasyon ki plis sèvi nan lavi yon moun, lekòl ak sosyete. • Idantifikasyon e respè règ ki tabli nan chak sitiyasyon kominikasyon e wòl chak patisipan.	• Rasanble enfòmasyon ki nesesè pou patisipe nan yon sitiyasyon kominikasyon. • Òganize enfòmasyon yo selon sitiyasyon kominikasyon an. • Prepare plan ki ka sèvi pou prezante kominikasyon nan respè règ ki tabli nan chak sitiyasyon kominikasyon.

Tèm 1: Kominikasyon oral		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
1.4. Pwodui divès kalte diskou oral. • Esprime opinyon, santiman sou yon evènman • Kominike yon enfòmasyon • Bay agiman e konprann kouman yo prepare divès kalite agiman.	• Distenksyon fè reyèl / opinyon • Kritik (pozitif / negatif) • Prezantasyon yon opinyon ak tout egzanp • Distenge tèz* / agiman* • Kouman prezante yon agiman : lide, devlopman, egzanp.	• Pwopoze elèv yo divès kalte sitiyasyon kominikasyon kote yo genyen oswa pou yo bay opinyon yo, oswa pou yo enfòme, oswa pou yo agimante. • Bay chak elèv nan klas la okazyon pou li pran lapawòl ede li dekouvri patikilarite diskou oral li pwodui a.
1.5. Dekouvri tout kalite zouti lang lan dispoze pou fè yon kominikasyon oral byen makònen, san depaman. • Bati yon plan (mete nan lòd enfòmasyon ou chwazi pou bay yo). • Tabli rapò lojik nan lide yo • Aprann byen sèvi ak konektè yo. • Itilize ak anpil ladrès pwogresyon tematik • Sèvi korèkteman ak pwonon, detèminan demontratif e posesif kòm anafò. • Sèvi ak mo e ak ekspresyon ki koresponn ak kalite lang ou dwe itilize e ki di ak anpil presizyon sa ou vle di a. • Respekte règ sentaks lang lan.	• Pwogresyon, ranje lide yo nan lòd. • Sèvi ak lòd evènman yo (kwonoloji) • Konektè* lojik, espas ak tan • Pwogresyon tematik*. • Repriz ak anafò* (sèvi ak lòt mo ki ka jwe menm wòl la pou evite repetisyon). • Leksik ki ale ak sitiyasyon kominikasyon an. Sentaks* diskou oral.	• Pwofite de chak sitiyasyon kominikasyon pou etidye gramè oral lang kreyòl la. • Montre elèv yo diferans ki genyen ant lang oral ak lang ekri.

Tèm 1: Kominikasyon oral		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
1.6. Sèvi ak mwayen ki ka pèmèt ou fè konprann mesaj san ou pa bezwen pale. • Pran konsyans de tout sa kò ou kapab fè pou byen sèvi ak li lè w ap kominike. • Sèvi ak anpil ladrès ak tout sa ki ka ede kòm sipò nan kominikasyon oral (desen, imaj, chema, elatriye).	• Respirasyon, pòz nan vwa, byen pwononse, jès ak atitid, fason pou gade. • Byen chwazi sipò ki ale ak entansyon kominikasyon. Kòmantè apati sipò vizyèl.	• Pwopoze elèv yo kèk egzèsis ki ka pèmèt yo kontwole souf yo. • Aprann yo sèvi ak kò yo e fè yo pran konsyans kouman yo ka kominike bèl mesaj san yo pa bezwen louvri bouch yo pou yo di yon mo. Aprann yo prepare divès kalte sipò vizyèl (afich, desen, videyo, tablo, grafik, elatriye.) ki ka ede yo pi maton nan kominikasyon oral.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.1 Dirije lekti ou daprè sans sitiyasyon kominikasyon an e pwojè lekti ou gen nan tèt ou. • Analize sitiyasyon lekti a. • Mete ou nan pozisyon yon lektè epi abòde tèks la. • Bay tèt ou yon pwojè : lekti pou chèche yon ransèyman, pou fè yon rezime, pou mennen yon aksyon, pou eksplike, pou jwi bèlte lang kreyòl la, pou chèche agiman, pou tabli yon dokimantasyon sou yon sijè … • Evalye konesans ou sou otè tèks ou gen pou li a : sanble tout enfòmasyon sou vi l, sou liv li ekri, chèche enfòmasyon si ou manke. • Gade tit, soutit, paj kouvèti, tout enfòmasyon ki ka ede ou rekonèt ki jan ak ki tip tèks la ye.	• Sitiyasyon kominikasyon nan divès kalte tèks • Konesans pou yon lektè genyen (konesans monn nan, karakteristik lang lan daprè kalte tèks yo. • Pwòjè lekti • Entansyon kominikasyon • Kontèks pwodiksyon • Kontèks narasyon • Byografi ekriven / otè • Enfòmasyon ki genyen nan paratèks (tit, soutit, desen, imaj, paj kouvèti, elatriye).	• Abitye elèv yo poze kesyon sou sitiyasyon kominikasyon yo jwenn nan tèks yo gen pou li. • Pèmèt yo fè anpil pratik lekti sou divès kalte tèks. • Ankouraje elèv yo fè ti rechèch tou kout sou yon ekriven, yon otè tèks yo gen pou li. • Montre yo enpòtans enfòmasyon ki alantou yon tèks (tit, soutit, ekriti (gwo, piti), desen, imaj, elatriye).

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.2. Egzamine kondisyon ou genyen pou li tèks ki devan ou lan : longè tèks la, zouti ki disponib, sa ou genyen pou fè ak tèks la, valè tan ou bezwen, elatriye • Detèmine mannyè pou li tèks la : 1. Prevwa kantite lekti ou vle fè ak fason pou li oubyen reli tèks la : lekti nètale, toudenkou ou moso pa ti moso. 2. Prevwa youn ou plizyè fason pou souliyen pati ki enterese ou nan tèks la oubyen pou pran nòt, sa vle di, fè yon griy pou ede ou li. 3. Konnen sèvi ak tout estrateji lekti selon pwojè e kalte liv osinon dokiman ou gen pou li.	❖ Pwòp fason ak vitès ou li. ❖ Patikilarite divès kalte tèks ❖ Divès kalte lekti : • lekti nètale* • lekti analitik* • lekti espresif* • lekti dokimante* ❖ Divès kalte griy ❖ Lekti daprè chema tèks la : 1. tèks deskriptif* 2. tèks naratif 3. tèks agimantatif 4. tèks poyetik ❖ Estrateji lekti ❖ Teknik lekti	❖ Anseyan an dwe aprann elèv yo kèk teknik ak estrateji nan etap planifikasyon lekti a : ❖ Prevwa yon griy daprè òganizasyon tèks la ki ka pèmèt yo sezi eleman esansyèl nan tèks la Prevwa yon sistèm (tablo-rezime, dyagram, chema) ki ka pèmèt yo mete nan lòd lide ki devlope nan tèks la.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.3. Konstwi sans tèks la vle di tout bon vre e sa li pa vle fin di. • Chèche mo ou pa konnen, gade ki sans ou ta kap bay nan kontèks yo itilize yo, oubyen chèche yo nan diksyonè. • Eseye bay fraz yon sans ki ka pèmèt ou konprann sezi sans tèks la. • Mete enfòmasyon nan lòd. • Pran sans daki tèks la genyen. • Idantifye kote nan tèks la ki pa fin klè e chèche byen konprann yo.	❖ Chan semantik* ❖ Sans kontekstyèl, pwòp ak figire. ❖ Sèvi ak diksyonè ❖ Pwogrè anrapò ak tèm, lide ak enfòmasyon ❖ Lòd enfòmasyon yo. ❖ Rapò lojik nan lide ki nan tèks la. ❖ Sans tèks la vle di e sal pa fin di. ❖ Sa ki ta dwe vre ❖ Mo ki pa enpòtan nan yon fraz ❖ Figi estil: metafò*, metonimi*. ❖ Fraz ki pa fin klè. ❖ Rapò lojik ki pa fin klè.	❖ Aprann elèv yo fè yon koutje sou tout tèks la e sou chak paragraf. ❖ Chèche degaje lide prensipal ak lide segondè ki nan tèks la. ❖ Sèvi ak diksyonè oubyen esplikasyon yo bay pou sèten mo pou konprann lide ki di e ki pa ki nan tèks la. ❖ Pèmèt elèv yo sèvi ak tout zouti ki ka pèmèt yo konstwi sans tèks yo ap li a : gramè, griy lekti, elatriye.
2.4. Idantifye, konprann, entèprete divès jan tèks : • Jan literè • Jan ki pa literè • Chèche dekouvri nan yon tèks kantite jan ki ladan l.	❖ Istwa, kont, fab, woman komedi, nouvèl. ❖ Editoryal, tèks dokimantè, fich teknik, mòd anplwa, anons, reklam piblisitè. ❖ Inisyasyon nan tèks agimantatif: esè, atik laprès.	❖ Pèmèt elèv yo dekouvri kritè ki karakterize jan tèks yo lè yo literè ak lè yo pa literè.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.5. Idantifye, konprann, entèprete divès tip tèks (entansyon nan yon tèks). • Idantifye eleman ki fòme tèks naratif, deskriptif, agimantatif, eksplikatif, ekspresif, enjonktif, enpresif, enfòmatif. • Idantifye entansyon ki dominan nan yon tèks literè. • Chèche dekouvri nan yon tèks tout tip ki ladan l.	❖ Entansyon naratè a : • Tip dominan • Tip segondè ◈ Karakteristik yon tèks naratif, deskriptif, agimantatif, eksplikatif, enjonktif, ekspresif, enpresif, enfòmatif.	◈ Pèmèt elèv yo dekouvri nan pratik lekti y ap fè prensipal karakteristik lengwistik ki ka pèmèt yo idantifye, konprann ak entèprete yon tèks. ◈ Fè yo dekouvri pa gen anpil tèks ki genyen yon sèl tip. Paregzanp, yon woman ki se yon tèks naratif ka gen pasaj deskriptif, agimantatif, elatriye.
2.6. Idantifye, konprann, entèprete sitiyasyon, enonsyasyon yon tèks.	◈ Enonse *, Enonsyatè *, reseptè * ◈ Mak enonsyasyon * an. ◈ Kote ak moman enonsyasyon an. ◈ Pwennvi * (fokalizasyon * zewo, entèn, ekstèn) ◈ Fenomèn modalizasyon *. ◈ Pawòl rapòte.	◈ Chak fwa elèv la ap fè yon pratik lekti, nan griy lekti li prepare a, anseyan va abitye li pwogresivman idantifye divès eleman konsènan noyson enonsyasyon, enonsyatè elatriye

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.7. Itilize, konprann, entèprete divès eleman ki antoure pwodiksyon yon tèks.	◈ Kontèks istorik. ◈ Byografi ◈ Lekòl, mouvman, peryòd, tandans. ◈ Konvansyon, règ (vrè sanblans, byenseyans) ◈ Kalite moun ki ap resevwa tèks la • lektè • oditè • espektatè • piblik ◈ Kritik.	◈ Pwofite moman elèv yo ap abòde yon tèks pou aprann yo poze kesyon sou lavi otè a, sou epòk tèks la te ekri, sou Lekòl, mouvman, tandans ak tout lòt enfòmasyon ki ka ede elèv yo konprann eleman literè ki antoure pwodiksyon tèks la.
2.8. Idantifye, konprann, entèprete tonalite, rejis yon tèks. • Idantifye divès eleman ki fè yon tèks komik, polemik, didaktik, epik, lirik. • Chèche dekouvri nan yon tèks tout rejis ki ladan l.	❖ Tonalite - Komik - Lirik (sansibilizasyon) - Polemik (sansibilizasyon) - Didaktik (sansibilizasyon)	◈ Abitye elèv yo dekouvri santiman otè a vle fè pase nan tèks li a. ◈ Fè yo eksprime efè yo santi tèks la fè sou yo.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.9. Itilize divès antre selon jan, tip, enonsyasyon, kontèks, tonalite pou li yon tèks literè.	- Tipoloji tèks ak mòd òganizasyon tèks ; - Kontèks/sitiyasyon - tonalite	◊ Konpetans sa a y ap fini avè l nan twazyèm ane, men nan premye ane y ap montre elèv yo analiz literè *a mande yon òganizasyon metodolojik patikilye, e y ap dirije yo ti kras pa ti kras sou òganizasyon sa a.
2.10. Tabli diferans ant yon tèks literè (literati) ak yon tèks ki pa literè (oraliti).	◊ Distenksyon - Tèks literè - Tèks oral	◊ Prezante bay elèv yo diferan tèks ki ka pèmèt yo degaje karakteristik ki ka tabli diferans ant yon tèks literè e yon tèks oral.
2.11. Devlope yon lespri kritik • Distenge: ○ Sa ki enpòtan ak sa ki pa nesesè ; ○ Sa ki vre ak sa ki pa vre ; ○ Sa ki reyèl ak sa ki chita nan panse ; ○ Sa ki reyèl vre ak sa ki ta kapab reyèl ; ○ Sa yo ka konstate ak sa ki se opinyon • Idantifye enonsyatè yon tèks ak destinatè li. • Idantifye valè ki nan yon tèks ak ideyoloji ki kapab dèyè l : kolonyalis, kominis, endijenis, …	◊ Enpòtan / pa nesesè ◊ Vre / pa vre ◊ Ki ka reyèl, ki pa ka reyèl ◊ Konsta / opinyon ◊ Enonsyatè / destinatè ◊ Valè : • moral • kiltirèl • politik.	◊ Travay lakay elèv yo atitid ki pèmèt yo reyaji devan yon tèks y ap li sou sa ki ta sanble : • enpòtan • vrèsanblab • reyèl ◊ Fè yo degaje anmenmtan sa ki ta sanble • pa nesesè • ki pa ka reyèl • elatriye ◊ Aprann yo tou rekonèt enonsyatè / destinatè. ◊ Fè elèv yo degaje apati tèm ki devlope nan yon tèks valè moral, kiltirèl osinon politik.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
2.12. Esplike tout kalte desen ak imaj. • Idantifye eleman ki nan langaj desen yo, imaj yo tankou sa nou ka dekouvri nan odyovizyèl. • Analize rapò ki tabli ant sa ou wè ak sa ou tande nan yon pyès teyat, paregzanp.	◊ Eleman ki nan langaj ikonik * : (ti komik, desen, penti, foto) : pwennvi, plan, chwa koulè ak limyè, senbòl ak konvansyon ◊ Eleman ki nan langaj imaj yo (sinema, televizyon): pwennvi, plan, montaj, konvansyon. ◊ Rapò tèks teyat / chwa mizansèn.	• Chak fwa elèv yo twouve yo devan yon imaj, yon desen, ede yo devlope abilite pou yo konprann yo, entèprete yo. Atire atansyon sou fòm, koulè, pèspektiv (lwen, pre), tout eleman ki enpòtan pou entèprete langaj ikonik.
2.13. Sèvi byen ak vokabilè • Apiye ou sou tout teknik ki genyen nan etid vokabilè : kontèks, etimoloji, sinonim, diksyonè, mo menm fanmi, elatriye pou konprann pi byen tèks lekti yo e pou ogmante konesans ou nan vokabilè.	◊ Sans jenerik * / Sans kontekstyèl * ◊ Mo menm fanmi, ◊ Sinonim ◊ Kontèks ◊ Diksyonè ◊ Jwenn etimoloji * ◊ Sèvi ak lòt mo pou di yon menm bagay. ◊ Elatriye.	◊ Anseyan an ap pwofite tout okazyon ki parèt devan li pou li fè elèv yo konnen plis mo. ◊ l ap fè sa : • Lè l esplike elèv yo nouvo mo yo ak mo yo konn sèvi deja ki vin gen yon lòt sans. • Lè li montre elèv yo sèvi ak zouti tankou diksyonè. • Lè li suiv konvèsasyon yo pou l wè si yo byen sèvi ak nouvo mo yo. • Lè li fè elèv yo plis sèvi ak nouvo mo yo, yon fason pou yo ka tou konnen yo.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou develope konpetans lan**
◊ Redije tèks ki gen estrikti naratif: biyografi, kontrandi evènman, jan pou rezime istwa, kontrandi lekti. ◊ Redije, pou nenpòt ki tèks, yon tit, yon soutit si se nesesè, entètit, yon chapo, yon plan, yon rezime ki rapòte oubyen reprann pawòl otè a san defòmasyon (avèk objektivite) ◊ Pran nòt e òganize yo pou repwodui esansyèl yon diskou oral ou ekri. ◊ Idantifye yon eleman ki fasilite lekti yon tèks ◊ Redije tèks ki genyen yon animasyon deskriptif. Li gen dwa se deskripsyon yon mache, yon vil, yon kay, yon moun (pòtrè) ets. ◊ Ekri lèt voye bay zanmi, fanmi selon tout prensip yo ◊Itilize alfabè fonetik fè transkripsyon tèks, sou kasèt nan plizyè lang (kreyòl, fransè, anglè, panyòl ◊ Itilize alfabè fonetik pou transkripsyon fraz ak tèks ekri nan franse, kreyòl, angle, panyòl.	• Degre enplikasyon naratè a selon jan resi yo. • Kontra nan resi ki chita sou reyalite (otè a sanse di laverite ; lektè a sanse kwè li) • Sistèm tan nan resi ki chita sou reyalite. • Itilizasyon konektè tan yo. • Fraz nominal ak fraz vèbal • Rezime • Chapo • Entètit • Abrevyasyon e senbòl ; • Divès fason pou ekstriktire nòt ; • Mizan paj. ◊ Faktè lizibilite • Longè fraz yo • Oganizatè tekstyèl yo: (tit, chapo ou somè, ilistrasyon, paragraf, konektè lojik ets…) • Eksplikasyon vokabilè teknik. ◊ Tip tèks ak modifikasyon yon tèks. • Sa ou jwenn nan yon deskripsyon e ou pa jwenn nan narasyon • Prenisp pou prezante yon lèt : apèl, kò lèt la, politès, ets. Rejis lang : familye / kouran • Règ pou pran nòt klè, lòt moun ka konprann. Abrevyasyon, sig, siy ak senbòl. Li ak ekri alfabè fonetik entènasyonal(mo, fraz, tèks)	◊ Pèmèt elèv yo dekouvri kòman yon naratè kapab enplike tèt li nan yon tèks, kòman li kapab rete deyò tèks la. Kòman naratè a respekte la verite, itilize konektè yo ak tan vèb yo anndan yon tèks. ◊ Ede elèv yo dekouvri kòman tout eleman ki antoure tèks la (tit, soutit, nòt anba paj, ets..) pèmèt lektè a konprann pi byen sa li pral li anndan tèks la. ◊ Distenge yon deskripsyon parapò ak yon narasyon, yon eksplikasyon, yon enfòmasyon elatriye. ◊ Mande elèv yo ekri lòt elèv nan klas la, nan lòt lekòl, zanmi yo, ets. • Fè elèv yo ekri lòt elèv nan klas la, nan lòt lekòl; zanmi yo, fanmi yo. • Bay dikte. Chèche nan diksyonè.

Tèm 3 : Istwa reyèl/ imajinè: resi, fiksyon		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetanslan**

3.1. Rezime istwa a 3.2. Eksprime yon santiman moral enplisit. 3.3. Dekouvri pòtre, dekò, pawòl, panse pèsonaj yo, moral yo. 3.4. Distenge yon istwa imajinè de yon istwa reyèl (byografi, otobyografi) 3.5. Distenge sa ki vre / vrèsanblab. 3.6. Etidye karakteristik narasyon. 3.7. Metrize kwonoloji yon istwa. 3.8. Kominike nan klas la reyaksyon pèsonèl santimantal, entèlektyèl ou, pou yon istwa, yon pèsonaj. 3.9. Distenge karakteristik divès kalite jan tèks tankou, nouvèl, kont, fab. 3.10. Konplete yon resi kèlkonk, ki pa gen finisman, kòmansman oubyen yon pati nan mitan. 3.11. Idanfye tip tèks yo - Avèk ou san yon modèl, envante kòmansman yon resi ki bay anvi pou li rès la. 3.12. Modifye yon resi: • ensere ladan l yon deskripsyon ou yon dyalòg; • chanje espas ak tan kote l ap dewoule a; • chwazi yon lòt naratè; • adopte yon lòt fokalizasyon; pwennvi boulvèse lòd evènman yo.	• Etap chema naratif • Pati chema aktansyèl • Enplisit, presipoze, sa ki pa di, endis. • Tip tèks tankou naratif, deskriptif, eksplikatif… • Pari nan lekti: Konvansyon ant otè a ak lektè a • Eleman ki ka pèmèt vrèsanblans nan yon resi. • Otè / naratè / pèsonaj • Fokalizasyon. • Òganizasyon kwonolojik • Pi bon baz pou jije yon resi: vrèsanblans, respè règ jan yo, idantifikasyon avèk yon pèsonaj. • Jan: nouvèl, kont, fab, woman. ⟐ Konesans sou chema naratif ak sou chema aktansyèl ⟐ Tip tèks yo ak tout konbinezon posib; ⟐ Kreyasyon yon kad ki prezante espas ak tan kote yon aksyon ap dewoule; ⟐ Narasyon: 3èm pèsòn / 1è pèsòn ⟐ Divès pwennvi (zewo, ekstèn, entèn)	• Fè timoun yo dekouvri tout etap ki genyen nan chema naratif ak kòman pou yo aplike chema sa a sou yon tèks. • Fè menm travay la ak chema aktansyèl • Abitye elèv yo ak divès tip tèks pou yo ka konnen kòman pou yo estriktire tèks yo. • Pati sou konesans elèv la genyen. • Fè elèv yo pale sou diferan relasyon yon lektè kapab genyen ak yon tèks: sibjektif/objektif. Pèmèt elèv la jwenn nan yon tèks naratif tout eleman ou jwenn e sa ou pa jwenn nan yon lòt tip tèks. ⟐ Travay atitid elèv yo k ap pèmèt yo dekouvri diferan sekans ki egziste anndan yon tèks naratif. Fè yo dekouvri tou diferan pèsonaj ak wòl pèsonaj yo jwe anndan tèks la. ⟐ Pèmèt elèv yo dekouvri divès kalite vwa ki ap pale anndan yon tèks: vwa naratè ak vwa pèsonaj yo. ELèv yo dwe dekouvri tou kilè naratè a pale plis pase pèsonaj yo; ki lè pèsonaj yo pale plis pase naratè a, ak kilè tou konesans naratè a ak pa pèsonaj yo egal..

Tèm 4 : Pyèsteyat		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpeans lan**
4.1. Li yon pyès teyat osinon yon ekstrè pou pwopoze yon mizansèn, yon dekò. 4.2. Imajine epi jwe yon senaryo k ap mete ansèn divès kalite aktè nan yon pyèsteyat. 4.3. Defini wòl yon aktè nan yon pyèsteyat.	◊ Jan patikilye ki genyen nan teyat : komedi, fas. ◊ Kominikasyon teyatral ◊ Diferan tip komik : ak pawòl, ak jès ◊ Konvansyon, règ, prensip teyatral : apate, monològ, kipwoko, Kout teyat ◊ Rapò ant pèsonaj yo ◊ Wòl dekò (vizyèl, son), ekleraj, kostim, makiyaj, akseswa…	Pèmèt elèv yo fè diferans ant esketch, pyès teyat ak lòt prezantasyon.

Tèm 5 : Atik laprès		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan yo devlope Konpetans lan**
5.1. Adopte yon mòd lekti kritik ki byen adapte a jan jounalistik yo, sa dwe pèmèt : ○ jije fòs enplikasyon de otè a nan tèks li a. ○ idantifye entansyon ki dominan nan tèks la.	◊ Patikilarite prensipal jan jounalistik: fè divè, entèvyou, kritik, repòtaj. ◊ Tras ki fè remake otè a nan tèks li a. ◊ Enonse ki gen rapò ak reyalite sa a.	◊ Mande elèv yo chèche sans mo sa yo nan diksyonè: entèvyou, kritik

Tèm 6 : Kominikasyon ekri : ekriti divès kalite tèks		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan yo devlope Konpetans lan**
6.1. Chèche ekri nan sans sitiyasyon kominikasyon an. • Analize sitiyasyon kominikasyon an : 1. Mete ou nan pozisyon moun ki ap ekri a (entansyon ou) ; 2. Egzamine kondisyon ou genyen pou ekri a (tan, longè tèks la, resous) ; 3. Vize destinatè a ki vle di moun w ap ekri a oswa moun ki gen pou li sa ou ekri a. • Detèmine kontni tèks la daprè sitiyasyon kominikasyon an. 1. Envante yon istwa osinon chwazi yon sijè ; 2. chwazi mannyè pou òganize tèks la. Detèmine mannyè ou vle ekri.	◊ Idantifikasyon ak itilizasyon yon sitiyasyon kominikasyon. ◊ Divès kalite tèks (entansyon pwojè moun K ap ekri a). • rakonte evènman, istwa • pale de yon bagay, de yon kote, de yon pèsonaj. • Bay agiman, rezone, kritike, enfòme, eksplike ets… • Eksprime emosyon, santiman, eveye emosyon, santiman lakay moun k ap li a. ◊ Destinatè: kantite, laj, estati reyaksyon potansyèl. ◊ Kondisyon konteksyèl ak materyèl kominikasyon an: - jan tèks la - kanal kominikasyon - kote ak tan - kontrent sosyokiltirèl	◊ Abitye elèv yo prepare yon griy pou yo pran an kont tout eleman sa yo: entansyon, pwojè ekriti, tip tèks, elatriye… ◊ Aprann yo poze kesyon ki nesesè pou yo fè yon bon analiz sitiyasyon kominikasyon an.

Tèm 6 : Kominikasyon ekri : ekriti divès kalite tèks		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan yo devlope Konpetans lan**
6.2. Pwodui divès tip ak jan tèks nan sans tèks ak èv ekriven ou etidye yo.	◈ Ekri oswa tèks ki an rapò ak divès jan, tip e rejis ki nan pwogram nan: tout kalite istwa osinon resi. ◈ Ekri (oto) byografik: temwayaj, istwa sou yon eksperyans pèsonèl. ◈ Ekri oswa tèks ki pèmèt elèv yo fikse osinon restitiye konesans tankou kontrandi, rezime, elatriye ◈ Ekri oswa tèks agimantatif ki gen rapò ak resi (fab…) oubyen ki ka pèmèt eksprime e estriktire yon espri kritik.	Pwofite okazyon lè elèv yo li tèks osinon èv ekriven yo etidye yo pou fè yo obsève fason èv sa yo prezante. ◈ Envite yo imite modèl èv yo etidye yo pou yo pwodui modèl ki parèy.
6.3. Sèvi ak tout etap ki ka pèmèt ou ekri byen. • Konprann osinon detèmine sijè a. • Sanble tout lide, tout konesans ak eksperyans ou, konsilte liv, poze moun ki ka ede ou reponn kèk kesyon. • Prepare yon estrikti lojik tankou : -Yon chema naratif -Yon plan ki prezante lide yo, oubyen dapre tèm ki ap trete a, oubyen dapre lojik lide yo. • Redije ○ Chwazi yon pwennvi ○ Sèvi ak pwogresyon tematik ○ Konn sèvi ak mo osinon ekspresyon ki fè sans… ○ Esprime divès rapò lojik, tankou lakòz, apozisyon, konesans, elatriye…	◈ Chema naratif lineyè ◈ Plan ekspoze ak kontrandi, inisyasyon sou klasman lide ki gen agiman yo. ◈ Fokalizasyon - entèn - ekstèn - zewo ◈ Pwogresyon tematik: Ki gen tèm konstan, lineyè eklate ◈ Ekspresyon sikonstans tan ak lye (ak advèb, GN, pwopozisyon sibòdone sikonstansyèl, elatiye…) ◈ Sikonstans kòz, konsekans, bi, mannyè, oposisyon, kondisyon.	◈ Anseyan an dwe initye elèv yo nan preparasyon griy, fich osinon plan pou yo travay pwojè ekriti yo. Zouti sa yo gen tout enpòtans yo nan premye faz sitiyasyon ekriti yo.

Tèm 6 : Kominikasyon ekri : ekriti divès kalite tèks		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan yo devlope Konpetans lan**
○ Itilize tout kalite mo ki jwe wòl sibtiti pou evite repetisyon. ○ Anplwaye ak anpil ladrès pwonon pèsonèl, demonstratif ak posesif pou kreye anafò. ○ Metrize jesyon tit, paragraf, espasman ak alineya. ○ Ensere egzanp, ilistrasyon. ○ Sèvi ak leksik ki pran an kont yon nivo lang ki eksprime ak presizyon sa ou vle di. ○ Respekte règ sentaks ○ Byen sèvi ak ponktyasyon ○ Òtografye kòrèkteman tèks yo ak diksyonè oubyen tout lòt zouti. ○ Reli epi korije tèks la. ○ Prezante tèks la pou mete li an sikilasyon.	Sibstiti leksikal ak gramatikal Pwonon pèsonèl, demonstratif, posesif : mòfoloji ak anplwa. Jesyon tit, paragraf, espasman,alineya. Rejis lang Vokabilè an rapò ak tèks ki etidye nan lekti Gramè tèks sitou : ajansman/	Okazyon sitiyasyon pwojè ekriti yo, se moman pou anseyan an ede elèv yo fè transfè konesans yo genyen nan lekti nan travay ekriti yo. Pou ede elèv yo fè yon bon jesyon lang nan tèks y ap pwodui yo, ankouraje yo konsilte liv referans (gramè, diksyonè), nòt yo pran nan kaye yo, èdmemwa gramatikal. Fè yo pratike otokoreksyon pou pèmèt yo dekouvri pwòp fot yo.

Tèm 6 : Kominikasyon ekri : ekriti divès kalite tèks		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan yo devlope Konpetans lan**
6.4. Itilize teknik ak zouti ki ka fasilite pwodiksyon bon tèks. • Sèvi ak fèy bouyon • Bati yon plan • Sèvi ak tout kalite diksyonè • Sèvi ak gramè e tout lòt liv sou lang kreyòl la.	◊ Òganizasyon ak itilizasyon yon bouyon. ◊ Òganizasyon plan: - Pou yon ekspoze - Pou planifikasyon travay la - Pou òganize lide yo. ◊ Itilizasyon maksimal yon atik diksyonè, twouvay nan liv gramè, nan diksyonè, elatriye…	◊ Ankouraje elèv yo pataje tèks yo ekri yo ak kanmarad yo nan klas la. Konsilte anseyan yo, si ou pa sèten de tèks w ap pwodui a. ◊ Aprann sèvi ak tout zouti ki nesesè pou verifye kalite pwodiksyon l lan.
6.5. Asosye ekriti ak lòt sipò tankou imaj, son. • Pran nòt lè w ap tande yon mesaj. • Ekri yon tèks piblisite ak tout imaj ou desen. • Fè mizanpaj jounal • Pwodiksyon tèks a pati yon imaj.	◊ Diferan ribrik nan yon jounal. ◊ Kreye yon afich piblisite.	◊ Pwofite okazyon lekti yon atik jounal pou ankouraje elèv yo travay konpetans sa a. ◊ Fè elèv yo feyte yon jounal e eksplike yo divès pati ki ladan li. ◊ Si posib envite yon jounalis vin pataje eksperyans li ak elèv yo.

Tèm 6 : Kominikasyon ekri : ekriti divès kalite tèks		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan yo devlope Konpetans lan**
6.6. Devlope entèlijans ak sèvo nan zafè ekri. • Sèvi ak règ ou aprann yo pou devlope entèlijans nan ekri listwa.	◈ Resi envante ◈ Kontinye yon resi fiksyon ◈ Modifikasyon etap nan yon resi fiksyon. ◈ Kreyasyon resi imajinè.	◈ Òganize nan klas la yon Atelye kreyasyon sou tèks naratif. ◈ Envite, si posib, yon womansye. ◈ Pèmèt elèv yo pibliye resi yo fè nan kad atelye a. ◈ Pèmèt elèv yon reyòganize yon resi ki an divès moso.
6.7. Reflechi sou pwòp fason ou ekri. • Egzamine ladrès ak difikilte ou rankontre nan zafè ekri. • Jwenn koz difikilte yo e solisyon pou regle yo.	◈Estrateji planifikasyon pwodiksyon tèks ◈ Mizantèks / Etap redaksyon ◈ Revizyon ◈ Fason yon tèks prezante ak òganize ◈ Etap ki genyen nan redaksyon yon tèks. ◈ponktiyasyon	◈ Prepare ak elèv yo griy revizyon ki ka pèmèt yo wè ankò etap yo travèse nan pwodiksyon tèks yo. ◈ Aprann yo pale sou eksperyans yo an gwoup pou yo reyalize pwen fò yo ak pwen fèb yo. ◈Travay kay elèv yo atitid ki pèmèt yo dekouvri diferan sekans ki egziste anndan yon tèks naratif. Fè yo dekouvri tou diferan pèsonaj ak wòl pèsonaj yo jwe anndan tèks la. ◈ Pèmèt elèv yo dekouvri divès kalite vwa ki ap pale anndan yon tèks : vwa naratè a ak vwa pèsonaj yo. Elèv yo dwe dekouvri tou kilè naratè a pale plis pase pèsonaj yo; ki lè pèsonaj yo pale pase naratè a, ak kilè konesans naratè egal ak pa pèsonaj

Tèm 7 : Zouti pou pratike oral ak ekri :leksik		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetans lan**
7.1. Rekonèt e aplike divès mannyè ou kapab fòme mo : • Prefiksasyon • Sifiksasyon 7.2. Eksplike sans mo ou pa konnen ak divès mwayen tankou : • Kontèks yo itilize mo a ; • Diksyonè; • Mo ki nan menm chan leksikal; * • Mo ki nan menm chan semantik;* • Mo ki gen menm rasin.	◈ Divès mannyè pou fòme mo 1) derivasyon 2) konpozisyon ◈ Definisyon sans mo ▪ wòl kontèks : kontèks laj, kontèks fèmen ▪ chan leksikal ▪ chan semantik polisemi	◈ Kòm tout lòt zouti nan lang nan, metriz ak itilizasyon leksik kreyòl la dwe fèt chak fwa elèv la nan yon sitiyasyon kote l ap pratike lang lan: oral ou ekri. Ede elèv yo dekouvri nan yon tèks wòl kontèks la pou yo dekouvri sans yon mo. Paregzanp apati tèm jeneral tèks la (kontèks laj) oubyen sans mo a pran nan yon fraz selon mo ki nan anviwònman li (kontèks fèmen) dlo fre, pen fre, nouvèl fre. ◈ Montre elèv kouman apati chan leksikal nou ka dekouvri tèm jeneral ki devlope nan yon tèks.
7.3. Sèvi ak sinonim, antonim pou byen konprann sans fraz, sans tèks. 7.4 .Rekonèt e eksplike mo kreyòl la prete nan lòt lang tankou fransè, anglè, panyòl. 7.5. Rekonèt varyasyon vokabilè dapre sitiyasyon kominikasyon e distenge divès rejis tankou popilè, familye, estanda, soutni.	◈ Sinonimi ◈ Antonimi ◈ Omonimi ◈ Pawonimi ◈ Fòmasyon neyolojis. ◈ Rejis lang: • popilè • familye • estanda • soutni	◈ Tout travay ki ap fèt nan lang lan pa dwe fèt andeyò yon sitiyasyon kominikasyon. ◈ Antrene elèv yo pou yo sèvi ak diksyonè pou li ka vini pou yo yon veritab zouti. ◈ Aprann elèv yo fè yon retou sou fòm yo jwenn nan oral pou yo konpare yo ak fòm ekri a. Egzanp: Jan pati bouske lavi nan Sen Domeng (oral) Jan pati al chèche lavi Sen Domeng (ekri) ◈ Ede elèv yo sezi nyans ki genyen nan itilizasyon fòm tankou: Ban m pase / Mwen kapab pase souple.

Tèm 8 : Gramè fraz ak gramè tèks		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetans lan**
8.1. Obsève e itilize òganizasyon divès tip ak fòm fraz. 8.2. Evalye sans divès tip ak fòm fraz ka pote nan yon tèks.	◊ Tip fraz • deklaratif • entèwogatif • eksklamatif • enperatif ◊ Fòm fraz • afimatif • negatif • anfatik ◊ Divès gwoup nan yon fraz: • gwoup non • gwoup vèb • gwoup advèb • gwoup prepozisyon ◊ Fonksyon • sijè • konpleman • epitèt • atribi	◊ Aprantisaj gramè fraz tankou gramè tèks dwe fèt anmèmtan. ◊ Se nan moman elèv la ap pratike lekti osinon ekriti pou envite li obsève estrikti lang lan, konstriksyon sentaksik yo. ◊ Li dwe pwofite pou li evalye sans fraz la e wòl li jwe nan tèks la parapò a pwogresyon enfòmasyon ak koyerans tèks la. ◊ Aprann elèv yo dekouvri sans mo yo dapre fonksyon yo nan yon fraz. Egz: Maten lendi a (gwoup sijè) te enpòtan pou sa te regle. Li te enpòtan pou sa te regle lendi maten (gwoup konpleman).

Tèm 8 : Gramè fraz ak gramè tèks		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetans lan**
8.3. Obsève e evalye divès kalite fraz ki eksprime kondisyon, koz, konsekans, bi, konsesyon, elatriye	◊ Fraz sibòdone • relativ • konpletiv • sikonstansyèl • tan • koz • konsekans • bi • Aprann konnen sans figi retorik yo. • Rekonèt diskou dirèk ak endirèk nan tèks.	◊ Antrene elèv yo fè anpil egzèsis sou fraz sibòdone yo. Aprann yo redui pwopozisyon yo e degaje sans yo. Egzanp : Mesye ki konn fè soulye a malad / Kòdonye a malad. ◊ Obsève divès mwayen lang nan genyen pou l eksprime menm bagay ak sibòdone yo: **Leksik:** Jan t ap pati avan yè (tan). Neglijans (lakòz) fè li rate avyon an. **Mo lyezon:** Li t ap pale ak Jan k ap rantre. • Fè elèv yo chèche figi retorik yo nan diskyonè; relve yo nan tèks; ak itilize yo nan pwòp fraz sa yo. • Relve anpil diskou dirèk / endirèk nan divès tip tèks. **Gwoup prepozisyonèl:** Malgre l te manje ak pyè, (G.P) li te ale kanmenm. **Mòfoloji vèbal (mak aspekto-tanporèl)** Seleksyon nasyonal la ap (aspè) pati senmenn pwochenn nan. Premye janvye 1804, zansèt nou yo te (aspè) ban nou endepandans nou. ◊ Obsève kouman jan estrikti yon fraz parèt depann de eskrikti li anpwofondè. Egzanp: Anseyan an mande elèv la ouvè liv li. (Estrikti vizib) a) Anseyan an mande elèv la (konpleman) b) (Pou) elèv la (sijè) ouvè liv li. ◊ Fè elèv yo dekouvri prezans pwopozisyon sibòdone nan fraz la malgre absans yon mo sibòdonan.

Tèm 8 : Gramè fraz ak gramè tèks		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetans lan**
8.4. Obsève fonksyònman e evalye wòl diskou rapòte nan yon tèks. 8.5. Obsève e itilize divès makè ki sèvi pou mare lide nan tèks yo. 8.6. Evalye sans kèk figi retorik ak gramè. 8.7. Pèmèt elèv yo pratike diskou dirèk ak endirèk	◊ Divès fòm diskou rapòte: • dyalòg nan yon resi; • monològ; • sitasyon • mo ant gimè ◊ Diskou rapòte dirèk ou endirèk ◊ Konstriksyon diskou rapòte ◊ Mak òganizasyon tèks la ◊ Makè relasyon • relasyon semantik • fonksyon sentaksik. ◊ Sibstiti leksikal ◊ Sibstiti gramatikal.	◊ Ede elèv yo dekouvri nan tèks lekti yo diskou rapòte yo (dirèk ou endirèk) ak tout mak ki karakterize yo (vèb ki entwodui yo, ponktyasyon, fraz ki dekoupe ladan yo). Eg: (1) Nikòl di: “Mwen gen pou m al vizite yon zanmi m ki entène nan lopital Kanapevè”. (2) Nikòl di li gen pou l al vizite yon zanmi l ki entène nan lopital Kanapevè. ◊ Montre elèv yo kouman diskou rapòte a selon li dirèk oubyen endirèk li fè naratè a efase tèt li pou li kite lòt pale (dirèk) osinon li fè naratè a entèvni (endirèk). ◊ Antrene elèv yo Obsève divès mak òganizasyon nan tèks yo: • dispozisyon grafik • jan karaktè yo (gra, italik, gwo lèt, ti lèt) • paragraf, tit, soutit • mo ak gwoup mo ki asire lyezon nan tèks la • ets ◊ Li enpòtan pou pòte elèv yo obsève e konprann wòl makè yo (oubyen konektè yo) jwe nan mare lide nan yon tèks. Fè yo dekouvri divès sans makè sa yo genyen: • adisyon: <u>an plis</u> de sa li dwe sibi yon entèwogasyon • bi: li etidye anpil yon manyè pou li ka jwenn yon lavi miyò denmen. • elatriye ◊ Montre elèv yo divès teknik lang lan genyen pou li reprann yon enfòmasyon nan yon tèks. • **Sibstiti leksikal**: Yo deside revoke Silvi nan travay la, <u>desizyon</u> sa a pa jis. **Sibstiti gramatikal**: Mèt Petyon pran chapo li, epi <u>li</u> plonje

Tèm 9 : Òtograf		
Konpetans	**Konesansnesesè**	**Kijan pou devlope konpetanslan**
9.1 Aplike prensip òtograf kreyòl la. 9.2. Metrize e aplike siy grafik kreyòl la tankou: • Siy ponktiyasyon • Aksan • Siy tipografik	◊ Sistèm òtograf kreyòl ayisyen an. ◊ Règ ekriti divès fòm kontraksyon: • Leksikal • Gramatikal ◊ Siy ponktyasyon ◊ Aksan ◊ Siy tipografik	◊ Pwofite tout okazyon kote elèv yo ankontak ak ekri (lekti tèks) pou ede li fè aprantisaj prensip òtograf kreyòl la oubyen pou li ranfòse konesans li. ◊ Se sitou nan sitiyasyon pwodiksyon tèks pou anseyan an ede elèv yo pran konsyans de divès kalte règ fonksyonnman lang kreyòl la nan kontraksyon leksikal paregzanp: • Mwen konn (konnen) ekri kreyòl • Papa Jano ret (rete) nan enpas la. ◊ Fè elèv yo obsève siy ponktyasyon yo nan fraz, nan tèks menm jan ak aksan yo (aksan fòs), siy tipografik tankou gimè, kwochè, parantèz, elatriye….

Tèm 9 : Òtograf		
Konpetans espesifik	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetans lan**
9.3. Kapab konsilte e itilize liv referans tankou gramè ak diksyonè pou korije fot nan yon tèks ekri.	◊ Divès kalite diksyonè ◊ Kontni diksyonè yo. ◊ Kontni gramè yo.	◊ Pwofite chak fwa elèv yo nan yon sitiyasyon yo ap pratike lekti pou familyarize yo ak divès kalte diksyonè ki kapab ede yo konprann pi byen fonksyònman lang lan: • Diksyonè pou yo chèche òtograf, sans mo, pwononsyasyon, egzanp, elatriye. • Diksyonè sinonim pou yo ka konprann pi byen sans yon mo e ranplase l pa yon lòt. ◊ Ak diksyonè etidye: • eleman fòmasyon mo yo: prefiks, sifiks; • mo ki nan menm fanmi; • divès sans yon mo polisemik. ◊ Sèvi menm jan ak gramè yo pou etidye divès kalite fraz: senp, konplèks.

Tèm 10 : Tradiksyon		
Konpetans	**Konesansnesesè**	**Kijan pou devlope konpetanslan**
10.1. Dekouvri gran prensip tradiksyon 10.2. Entèprete yon tèks 10.3. Tradui yon paragraf, yon tèks kreyòl an franse, yon tèks franse an kreyòl. 10.4. Tradiksyon tèks deskriptif ak naratif	◊ Konpreyansyon bileng ◊ Korespondans ant mo franse ak mo kreyòl. ◊ Sans pwòp / Sans figire ◊ Fozanmi ◊ Entèferans kreyòl / franse	◊ Sansibilize elèv yo lè yo fin travay yon tèks lekti ki pa twò long sou fason yo ta entèprete tèks sa a an franse. Pèmèt yo fè yon tradiksyon lib. Aprann yo pataje demach yo itilize pou degaje konpreyansyon yo gen de tèks la. ◊ Ede yo fòmalize demach yo itilize a lè ou santi yo ka pase de yon tradiksyon espontane a yon tradiksyon rezone: • Mo ki komen nan de lang yo • Fraz ki pa difisil pou konprann • Sans jeneral tèks la • Fozanmi: frekan/fréquent Bonbon / gateau • Sans pwòp / sans figire Bebe (enfant) bebe (belle femme) • Entèferans kreyòl /franse Egzanp: Je n'ai pas assisté le match d'hier.
10.5. Konpare estrikti gramatikal franse ak kreyòl.	◊ Sentaks lang kreyòl / sentaks lang franse.	◊ Pèmèt elèv yo obsève konstriksyon fraz kreyòl yo ak fraz franse. Fè yo dekouvri kèk diferans: • detèminan apre non tab la / la table • vèb ki pa konjige Mwen di / Je dis Li te di / Il disait • elatriye…

Tèm 11 : Kilti kreyòl : literati		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetanslan**
11.1 Dekouvri evolisyon kilti ayisyen an depi tan lontan jouk kounye a nan fason yo reprezante lemonn ak itilize langaj kreyòl la sou plan estetik e semantik. • Dekouvri fòs kilti ayisyen an nan divès kalte tèks tankou : kont, pwovèb, elatriye • Dekouvri sa yo rele « sous », « enfliyans » nan etid : ○ Fab ○ Komedi 11.2. Dekouvri relasyon kiltirèl literati kreyòl la genyen ak lòt literati. • Dekouvri enfliyans lòt literati yo genyen sou literati kreyòl depi tou tan jouk jodi a. • Dekouvri relasyon kiltirèl literati kreyòl an Ayiti ak lòt kominote ayisyen nan dyaspora a. • Dekouvri kòman kèk kategori sosyal reprezante nan literati ayisyen an.	◈ Istwa literati kreyòl ◈ Sous, enflyans ◈ Fòm ak jan zèv literè • Fab • Kont • Komedi • Powezi • Pwovèb • Teyat • Woman ◈ Lekòl, mouvman, peryòd, tandans ,ekriven ◈ Literati nan dyaspora	◈ Ede elèv yo dekouvri istwa literati kreyòl chak fwa yo genyen zèv yon otè, yon ekriven pou etidye ◈ Angaje elèv yo nan rechèch sou fòm ak jan literè yo jwenn nan literati kreyòl la. Paregzanp replase Georges Sylvain nan epòk li, ekri Cric Crac (1901) dekri karakteristik peryòd literè sa a, fason li ekri fab li yo lè li mete pawòl nan bouch yon analfabèt. Tabli relasyon ki egziste ant Cric Crac ak “les Fables de Lafontaine”, yon ekriven fransè.
11.3. Chèche nan ki kouran ou ka mete yon otè oubyen yon zèv. 11.4. Dekouvri relasyon ki genyen ant oraliti ak literati.	◈ Otè, ekriven, zèv ◈ Lekòl, mouvman, peryòd, tandans ◈ Kontèks istorik ◈ Byografi ◈ Konvansyon, règ ◈ Oraliti ak literati	◈ Envite elèv la fè rechèch pou li dekouvri tout sa li dwe konnen sou yon otè, sou zèv, sou lavi li, sou epòk li pwodui ak konvansyon règ li soumèt li pou li pwodui zèv li a. ◈ Pèmèt elèv yo dekouvri kijan ekriven nou yo ap demele yo ak tradisyon oraliti lè yo travay ak lang kreyòl pou yo ekri li. Paregzanp, Morisseau Leroy ki rele Vilbonè yon kont chante.

Tèm 12 : Lang ak sosyete an ayiti		
Konpetans	**Konesans nesesè**	**Kijan pou devlope konpetanslan**
12.1 Dekouvri plas chak lang yo : • nan sosyete a • nan lekòl • nan lavi ekonomik • elatriye… • konnen istwa, devlopman ak evolisyon lang kreyòl la depi orijin li jiska jodi a.	❖ Lang ak sosyete ❖ Lwa sou lang an Ayiti ❖ Kèk aspè nan istwa peyi ki pale kreyòl.	❖ Pwofite de tout sitiyasyon kominikasyon oral oswa ekri ki gen rapò ak lang pou pèmèt elèv yo diskite sou sitiyasyon lang an Ayiti. ❖ Envite yo verifye nan konstitisyon 1987 la plas ak estati 2 lang yo genyen nan peyi a. ❖ Idantifye peyi ki pale kreyòl sou kat jewografik.
12.2. Dekouvri varyasyon lang kreyòl la an Ayiti.	❖ Varyasyon nan itilizasyon lang ❖ Varyasyon rejyonal • Nò • Sid • Lwès	❖ Pèmèt elèv yo dekouvri divès kalite lang ki itilize nan sosyete a daprè kondisyon sosyal, ekonomik, laj moun ki ap pale a. ❖ Nan lekti tèks yo, envite elèv yo pote obsèvasyon sou leksik (vokabilè) otè a itilize. Fè yo tabli tout diferans yo dekouvri nan varyasyon rejyonal. • Frè m / Frè an m • bonm / Kannistè • Elatriye…